

MENGEHMAREN

EEUWFEESTEN VAN DE STAD OOSTENDE

De stad Oostende, die in 1964 met brio een toeristisch « mil-
lenium » heeft uitgedacht en gevierd, staat nu voor een eigen-
lijk historische herdenking : in 1967-1968 valt de zevenhon-
derdste verjaring van de vrijheden door gravin Margareta aan
de inwoners van Oostende toegekend op de vooravond van
St.-Pieter-en-Pauwels, 28 juni 1267.

De originele oorkonde van dit privilege is niet bewaard, wel
echter een gedeeltelijk afschrift ervan in het 14e eeuwse Eerste
Cartularium van Vlaanderen (Arch. Départ. du Nord te Rijsel).
Naar het Cartularium van Oostende dat, zoals men weet, in
1940 verloren is gegaan, werd de volledige tekst gepubliceerd
in 1835 door Warnkoenig, in 1892 door Gilliodts.

De vijfhonderdste verjaring van het privilege werd met luister
gevierd in 1768. Een viering bij de voltooiing van het jubeljaar,
zoals alsdan gebruikelijk was.

Op 29 juni kwam de abt van Oudenburg 's morgens pontifi-
ceren en een processie van devotie houden. Na de middag trok
echter de « Omgang of Processie van Triomf, bestierd door
d'Heeren van het Oratorie » door de straten van de jubilerende
stad. De « Orde van de Prael-statie » omvat niet minder dan
7 triomfwagens, elk met vier paarden bespannen. De onder-
werpen van die wagens in 1768 waren :

1. Een kermis van boeren en boerinnen.
2. De Religie (allegorie) omgeven door de Deugden (3 god-
delijke en 4 zedelijke).
3. De stadspatronen Petrus en Paulus omgeven door engelen,
werklieden en vissers.
4. De Maagd van Oostende — naar het model van de
Maagd van Gent — in een « tuin van maegdekens ».
5. Gravin Margareta en haar zoon Guido, omgeven door vier
« Spagniaerden ».
6. Gravin Margareta van Male en hertog Filips de Stoute (die
in 1395 zekere gunsten aan de stad hebben toegekend) even-
eens met een entourage van Spanjaarden.
7. Hertog Filips en Isabella van Portugal (wegens toekenning
van gunsten in 1440) in omljsting als boven.

Daarop volgden nog : een *Ark van Noë*, bekostigd door de
« scheep-timmerlieden », en de *Steenrots* (ter ere van St.-Pieter)
bekostigd door de metselaars.

Het geheel werd afgesloten door een brigade van 40 huzaren.
De ommegang was — volgens Bowens, *Nauwkeurige Beschrij-
ving II 140-142* (Brugge 1792) — een groot sukses. De toeloop

van volk was ontzaglijk, en ook de algemene verlichting trok 's anderendaags een grote menigte naar de stad.

In de reeks triomfwagens hadden de paters Oratorianen, eigenaardig genoeg, geen plaats gegeven aan de aartshertogen Albrecht en Isabella, de helden van het beleg van Oostende (1600), hoewel ze de wagens van de prinsen van Vlaanderen en Bourgondië anno 1768 met Spanjaards uit Spinola's tijd hadden gestoffeerd.

C. B.

BOERENLEVEN OP VLAAMSE TAPIJTEN

Op de vraag in Biekorf 1966, 64.

Een serie patronen, in 1698 door de Antwerpse tekenaar en schilder Alexander van Bredael geleverd aan tapijtwevers in Oudenaarde, omvat de volgende onderwerpen (volgens de brief in Audenaerdsche Mengelingen VI 401) :

- « 1. Eene boere karmisse, daer de selve aen taeffel sitten ende dansen ;
2. daer de boeren in de doelen schieten metten hantbogh ;
3. daer de boeren met den bollen spellen ofte rollen in de hollebaene ;
4. daer de boeren naer de marckt gaen ofte marcheren ;
5. daer de boeren met het verkeert bert (verkeerbord : voor het verkeerspel, een soort van triktrak) spelen ;
6. daer de heywyven ofte gieptenersen (zigeunerinnen) goede geluck seggen. »

J. W.

ENGELSE PARAMENTEN VOOR KLEMSKERKE

1551

Clays Velincx, poorter van Oostende, had in 1551 « vyf gouden abyten... in Inghelant ghecocht » voor rekening van de pastoor en de kerkheren van Klemskerke. De koopsom, bedragende 43 pond grote, werd aan Velincx uitbetaald op 17 mei 1551. De vijf « abyten » waren : « twee cappen, een casuul, twee frocx ». (Froc : hier met bet. dalmatiek).

De aantekening daarover, ingeschreven op het voorblad van een ligger aan de kerk van Klemskerke, noemt de namen van de kopers : « Lauwereins De Neve, priester erfachtich prochiepape ; Jan Karels, Willeboort Muelenbekere, Jan Strenicx » als vertegenwoordigers van de « prochiaenen » die — zo zegt de aantekening — « zeere wel te vrede waren » met de aankoop. (E. Vlietinck, Het Oude Oostende, blz. 123).

Over de kerkschat van Klemskerke in 1572, zie Biekorf 1960, 31. De aldaar beschreven kerkschat betreft alleen het kerkzilver ; paramenten worden niet genoemd.

E. N.

PASTOOR ANTONIUS HENNEQUIN

Op de vraag in Biekorf 1965, 320.

Eerst wat aanvullende bijzonderheden over zijn leven. Hij was geboren te Wingene 20 dec. 1711. Zijn vader Pierre-Antoine stamde inderdaad uit het Rijselse (Illies bij La Bassée), zijn moeder was Judoca Desein van Tielt. Hij werd priester in het oud bisdom Brugge ; zijn eerste bediening was Middelburg in Vlaanderen waar hij kanunnik was van 1738 tot 1747. Hij leidde er de school ; bij een bezoek van bisschop de Castillion liet hij de leerlingen een franse dialoog voordragen die hij voor de gelegenheid had opgesteld. Op 24 juli 1747 werd hij benoemd tot pastoor van Hooglede, waar hij op 14 augustus werd ingehaald. Hij overleed in het 50e jaar van zijn herderschap aldaar, bij het begin van de Beloken Tijd. (D. De Laey, *Gesch. Aant. Hooglede*, p. 44-46 ; Roeselare 1902 - K. Verschelde, *Gesch. van Middelburg*, p. 173 ; Brugge 1867).

En nu de gedrukte werken van Hennequin.

De redactie van de « Eed der vroedvrouwen der Casselrye van Yper », gedrukt in 1775 wordt aan hem toegeschreven.

Van hem verschenen de volgende Sermoenen.

Nieuw-jaer-giften ofte sermoenen op Nieuw-jaer-dag, gepredikt door den eerwaardigen heer Antonius Hennequin, pastor der prochie van Hooghlede, bisdom van Brugge, zeer dienstig aen alle slag van menschen, zoo geestelijke als werelijke.

Tot Brugge, by Jan Baptiste Macqué, boek-drukker in de Breydel-strae, in 't gekroont Sweerd. 1763. Met approbatiën.

In 8°, 461 gen. blz. + vooraan 16 ongen. blz. behelzende : titelblad ; *Voor-reden ; Inhoud van de sermoenen op nieuw-jaer-dag*. Goedkeuringen : a) gegeven op 28 sept. 1763 door A. van Tienevelt, *arch. lib. censor* ; b) gegeven op 9 nov. 1763 door J.F. Diericx, *lib. cens. reg.*

Sermoenen voor d'eerste communicanten op den dag van hun eerste communie, gepredikt door den eerwaardigen heer Antonius Hennequin, pastor der prochie van Hooghlede in het bisdom van Brugge.

Tot Brugge, by Jan Baptiste Macqué, boekdrukker in de Breydelstraet, in 't Gekroond Sweerd. M.D.C.C.LXXII.

In 8°, 222 genummerde blz. + vooraan 16 ongenummerde blz. behelzende : titelblad ; *Voor-reden ; Inhoud van de Sermoenen*. Goedkeuring : gegeven te Brugge op 10 febr. 1772 door A. van Thienevelt, *arch. lib. cens. reg.* — J.F. Diericx, *lib. cens. reg.*

Van deze twee uitgaven is een ex. voorhanden in de bibliotheken van St.-Sixtusabdij, Westvleteren, van de Minderbroeders te Tielt en in de Brugse Stadsbibliotheek (B. 532 en 534).

De twee genoemde kloosterbibliotheeken bezitten ook een ex. van een derde werk van Hennequin, nl. zijn *Lyksermoenen*, te Brugge uitgegeven bij J. B. Macqué in 1769 (in 8°, 294 blz.).

Aan de Eerw. Paters bibliothecarissen van Tielt en Westvleteren, en aan archivaris A. Schouteet van Brugge onze beste dank voor de verstrekte bibliografische inlichtingen.

Sommige sermoenen van pastoor Hennequin blijken ook buiten Brugge gedrukt te zijn.

In de veiling Van der Straelen te Antwerpen in 1885 werd, als nr. 7827 van de Catalogus, de volgende octavo-uitgave verkocht: « Lyk-Sermoenen gepredikt door Anton. Hennequin Pastoor van Hooglede. *Loven, Joan. Franc. van Overbeke, in de Gulde Lampe. 1792* ». Waar is deze Leuvense uitgave te vinden?

In zijn Algemene Levensbeschrijving (Byvoegsel - Mechelen 1862; blz. 96) noemt Piron een Antwerpse druk van de Nieuwjaergiften en de « Sermoenen voor de eerste communie »: allebei in 1772 gedrukt in-8 bij Hubert Bincken. De datum 1772 van deze Antwerpse druk is dezelfde als deze van de Brugse druk der Communie-sermoenen. Moet men hier gaan denken aan één druk, op de markt gebracht door een associatie van een Brugse en een Antwerpse drukker?

A. V.

KUNSTPATRIMONIUM VAN WEST-VLAANDEREN

Als inleiding tot een inventarisatie van het kunstpatrimonium van West-Vlaanderen, uit te voeren in officiële opdracht van de Provincie, verscheen Deel I onder de titel: *Beeld van het kunstbezit, samengesteld door Dr. Luc Devliegher*. En selectie van 220 nummers — gebouwen en kunstvoorwerpen — uit de partikuliere zowel als uit de openbare sektor, die elk met een afbeelding en een beschrijving vertegenwoordigd zijn. De beschrijving van de gebouwen, vooralsnog bondig gehouden, is een goed schema (veelal met bijgevoegde tekening) van de bouwgeschiedenis; in de volgende delen worden dan de gebouwen uitvoeriger behandeld. De beschrijving van de kunstvoorwerpen benadert de vorm van inventarisatie die voor het algemene definitieve werk is aangenomen. Dit verzorgd en wetenschappelijk verantwoord preludium van een grote onderneming eert de Dienst voor Culturele Aangelegenheden, die o.m. door een reizende en ook in het buitenland uitstralende fototentoonstelling ons kunstpatrimonium in de volksopleiding heeft weten te betrekken.

Bijzonder belangrijk is de inleidende studie waarin de auteur de geschiedenis van de monumentenbeschrijving in West-Vlaanderen nagaat. Een lange geschiedenis van 125 jaar goede wil, stremming, nieuwe voornemens... Het minst begrijpelijk is de stagnatie na de brutale les van de eerste wereldoorlog. Na 1940 kwam voorgoed de ontwaking en de nieuwe aanpak, die nu met dit Deel I de uitgave van een fundamenteel beschrij-

vend en illustrerend werk inzet. De inleidende studie plaatst de onderneming in haar historisch perspectief en belicht tevens haar plaats in het geheel van het nationale en provinciale inventarisatiewerk. Met een bibliografisch overzicht per provincie.

Het werk, een keurige uitgave Lannoo-Tielt, is in de erkende boekhandel verkrijgbaar ; prijs 380 F.

A. V.

DE 65 WINDMOLENS VAN WEST-VLAANDEREN

Ze stonden (en staan ?) er nog, met z'n 65, begin 1965. Nog omtrent honderd waren ze toen de auteur, nog op de schoolbanken, in 1945, hun teleurgang en hun weerstand in een kroniek en een ikonografisch archief begon vast te leggen. Van jaar tot jaar liet hij een verslag van de toestand in Biekerf verschijnen. De gelukkige 65 die op nieuwjaardag 1965 nog in goede staat in het landschap stonden vormen nu de geïllustreerde en gedokumenteerde erelijst van een keurig uitgegeven Molenboek. Niets ontbreekt om het boek waardevol en aantrekkelijk te maken, en de rubrieken « molentypes » en « bedrijf op de windmolens » in de uitvoerige en eveneens geïllustreerde inleiding zijn van aard om zielekens te winnen voor de defensie van onze laatste dozijnen stenen-, staak- en stellingmolens. Het werk, door de auteur in eigen beheer uitgegeven, is opgedragen aan wijlen Alfred Ronse, de bekende molentechnicus van Gistel en vereerd met de steun van de Provincie West-Vlaanderen.

A. V.

Dr. Chr. Devyt, Westvlaamse windmolens. Met een woord vooraf door Ridder P. van Outryve d'Ydewalle, Gouverneur van de Provincie West-Vlaanderen. Brugge 1965. 128 blz. met 98 foto's en kaart, gebonden. — Het boek kan bekomen worden door overschrijving op P.C.R. 4243.24 van Chr. Devyt, Brugge. De prijs is 175 F + 5 F voor verzendingskosten ; vanaf mei 1966 wordt de prijs op 225 F gebracht.

WILLEM DE LANDMETER IN 1233

Naar aanleiding van « benaming van de landmeter » in Biekerf 1966, blz. 7, kan ik nu meedelen dat een zekere Willem Landmeter voorkomt in een oorkonde van 1233 uitgaande van Graaf Ferrand en Gravin Johanna. De tekst luidt als volgt : « Noverint quod nos Riquardo Duning de Flissenghen et sociis, Willelmo Landmetre et sociis hereditarie dedimus in perpetuum de nobis tenenda ducenta et quinquaginta bonaria wastina jacentia in Aelscoet apud Capric ». Rijsel, Archives Nationales, B 1367 f° 21. Die oorkonde komt ook voor bij Neelemans, Geschiedenis der Stad Eecloo, I, p. 133-134.

Diezelfde Willem Landmeter komt nog voor in een andere

tekst : « ad opus Willelmi Landmetera viginti quinque boneria ». Rijksarchief Gent, Abdij Zoetendale, oorkonde van 1233. Zie in dit verband mijn artikel over « Het grafelijk bos Aalschoot » in Appeltjes van het Meetjesland, XVI, 1965, p. 6, 11 en 12.

Ik heb niet kunnen uitmaken of dit een beroepsnaam ofwel een familienaam is. Het is goed aan te nemen dat het een beroepsnaam is en dat die Willem als landmeter betrokken zou geweest zijn bij het verkopen en verkavelen van al die woestinen te Aalschoot.

Ir. L. STOCKMAN

OMCOMNIA-ONTCOMMERE

De naam Omcomnia, waarover N.M. Bellem in Vraagwinkel in Biekorf 1966, 64, is een van de talrijke varianten op Ontcommere, de vlaamse benaming van de beruchte Baardheilige (elders Wilgefertis, Liberata e.a.). Zie daarover de studie van Dr. Jan Lindemans : *De namen van de z.g. « Vlaamse Baardheilige of Ontkommere »*, in Eigen Schoon en De Brabander, jg. 41, 1960, 83-89 ; met bibliografie over het onderwerp.

De vlaamse benaming (hd. Kümmernis, eng. Uncumber) is soms *Ontcommene*, zegt Lindemans die ook vaststelt dat de naam Ontkommere (en varianten) niet doorgedrongen is in de gebruikelijke naamgeving (als doopnaam).

Het geval van een Omcomnia, gedoopt te Oosterzele in 1828, is dan ook zeldzaam en interessant op naamkundig gebied. Komt die naam nog meer in oude doopboeken voor ? En in welke parochies ?

Volgens Dr. J. Vander Schaar (Wdb. van Voornamen) zou de jongensnaam *Foort*, die op Zuid-Beveland voorkomt, een verkorting zijn van Wilgefert ; een daarmee overeenstemmende meisjesnaam is *Forra*.

In Zeeuws-Vlaanderen, waar de verering van de Baardheilige ca. 1500 een grote verspreiding heeft gekend, was haar naam *Ontcommere*. In Oost-Vlaanderen zijn heden nog de benamingen *Sinte Oncommena* (Velzeke-Ruddershove) en zelfs *Sinte Oncamera* (Bavegem) bekend.

C. B.

GRAUWE ZUSTERS TE WERVIK

In Biekorf 1966, blz. 61 wordt door E.N. geïnformeerd naar de « taalgrens » tussen *grauwe* en *grijze* zusters.

In Wervik waren het *Grauwe Zusters* ; en wel : *grau susteren* in 1426 ; *graeu susters* in Rode Boek (15e eeuw) ; *graeu Susterhuus* (Disboek 1505) ; *Graususterkins* (Terrier 1632).

Nu : *Grauwe Zusters*, in de volksmond « 't Zusterhuis » (onderscheid met « 't Klooster » der Zusters van Liefde) ; *Grauwe Zusterstraat*.

R. VERBEKE, secr. St. O. C.

TAARTEKERMISSEN

De eerste zondag van september 1820 luidde een bevel van de burgemeester van Waarschoot als volgt :

« Den Borgemeester der gemeynte Waarschoot verwittigd (sic) zyne geadministreerden dat het aen eenieder wie het zyn mag stiptelyk verboden is eenige feesten ten titel van taartekermiszen te houden op pene dat hunne taerten zullen gheconfisqueert ende de overtreders gebracht worden voor de tribunalen competent.

Den commissaris van politie is gelast met de uitwerkinge deeser. Af te lezen zondag 3 september 1820.

[get.] Josse-Bernard Uttenhove.

Wat was een taartekermis ? en waarom verboden ?

G. P. BAERT

BLANKENBERGE BOUWT EEN VIERBOETE
1525

De wetheren van Blankenberge hadden beslist een moderne vierboete (vuurbaak) te bouwen bij hun strand. In 1525 gingen twee metsers de vierboeten van Oostende en Nieuwpoort bekijken : in officiële opdracht, gezonden door de magistraat. De stadsrekening noteert dat de twee mannen gingen « omme te bescauwene ende concept te nemene vanden fatsoene vanden veinsters vander vierboete vanden voornoemden steden, omme de veinsters vanden vierboete deser stede [Blankenberge] daer naer te makene ». (La Flandre VII 251-255).

Uit die rekeningpost mag men afleiden dat de onderbouw van de vuurbaak reeds gemetseld was in 1525 ; voor de afwerking van de « lantaren » zijn de twee metsers gaan kijken naar de bestaande modellen van de naburige kuststeden.

E. N.

PUTOOR IN PACHTKONTRAKT
DUINKERKE 1579

Jan Kindt was in 1579 pachter (negenjarige pacht) op een hofstede te Duinkerke, een eigendom van de Duinenabdij. Hij betaalde een pachtgeld van 744 pond par. 's jaars. Als toemaat (verplichting) kwamen daarbij :

« 6 ponden was te 8 sc. tpont ; 2 copplen capoenen ; zes wilde gansen ; een paer putoiren ; een pyse goede botere ». Dit alles jaarlijks te leveren aan de monniken van de abdij. (Register 1579, f. 37).

De putoor (wvl. ook butoor, moerstier ; ndl. roerdomp), een reigerachtige moerasvogel, was oudtijds zeer gegeerd op de feestdis. Op een prinselijk banket te St.-Omaars in 1454 werden o.m. 400 putoren verorberd. (Zie daarover Biekorf 1961, 28).

C. B.